

แนวทางการส่งเสริมการผลิตสมุนไพร

พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพร

ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร

การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

พื้นที่ปลูก

- แปลงเกษตรกรทั่วไปและในเขต สปก.
- แปลงใหญ่
- โรงเรือนผลิตพืชสมุนไพร

พันธุ์ เทคโนโลยีการผลิต วิจัยและพัฒนา

การเพาะชำและผลิตต้นกล้าพันธุ์
การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี
นวัตกรรมในการผลิต

ผลิตสมุนไพรให้ได้มาตรฐานและได้คุณภาพ

- GAP เกษตรอินทรีย์
- พิจารณาสารสำคัญ เช่น ฟลาโวนอยด์ ค่าแลกโตนรวม (Lactone) เช่น สารแอนโดรกราโฟไลด์ (Andrographolide) ไม่น้อยกว่า 6% โดยน้ำหนัก

ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมเกษตร รวมทั้งความ
หลากหลายทางชีวภาพ วิจัยพัฒนาพันธุ์พืช เทคโนโลยีการผลิต และการแปรรูป

แผนการส่งเสริม การเพิ่มผลิตภาพสมุนไพรที่มีคุณภาพสู่การผลิตสมุนไพรที่มีมูลค่าสูง (High value added) สนับสนุนให้เกิดเศรษฐกิจ BCG เพิ่ม
ความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร กระจายรายได้สู่เกษตรกร

1. ต้นน้ำ ผลิตสมุนไพรปลอดภัยให้ได้มาตรฐาน GAP หรือ
เกษตรอินทรีย์ ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมในการผลิต มีการปลูก
แปลงใหญ่ สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจ สหกรณ์

2. กลางน้ำ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ใช้เทคโนโลยี
เพื่อเพิ่มมูลค่า มีนวัตกรรมต่อยอด มีการลงทุน
วิจัย

3. ปลายน้ำ ส่งเสริมตลาดชุมชน ออนไลน์
ตลาดกลางสมุนไพร

เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร กลุ่ม
เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์

พัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพร

แผนที่ความเหมาะสมของ
ที่ดินสำหรับปลูกพืชสมุนไพร
(Land Suitability)

เป้าหมาย

เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ ส.ป.ก.
อาสาสมัครเกษตรกร (อกม.)

- สนับสนุนองค์ความรู้การผลิตสมุนไพร
- ปัจจัยการผลิต เช่น กล้าพันธุ์สมุนไพร ปุ๋ย การผลิต
สมุนไพรตามมาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์
- เทคโนโลยีการผลิตและแปรรูป
- ความรู้การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรตามภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

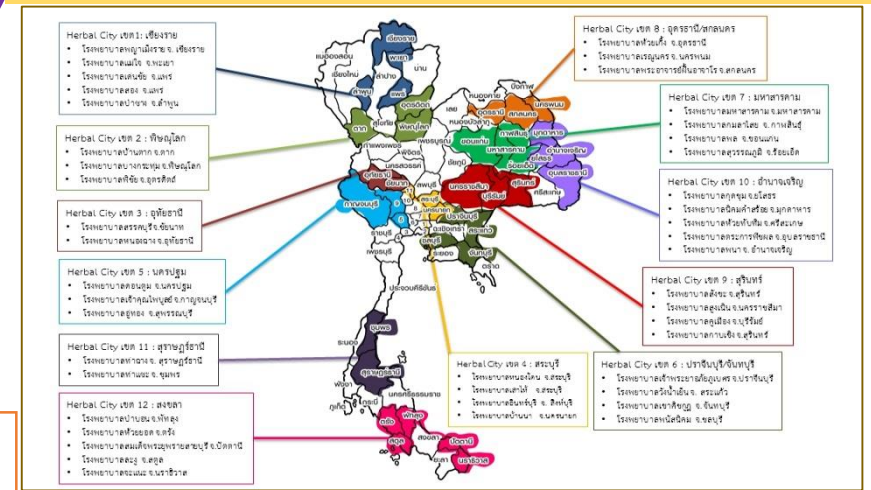
ส่งเสริมการผลิตสมุนไพรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสู่เกษตรกร
มูลค่าสูง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตและแปรรูป มีการ
พัฒนากลุ่ม วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ ในการผลิตและแปรรูป
มีระบบฐานข้อมูล มีแผนที่เหมาะสมในการปลูกพืชสมุนไพร
สนับสนุนตลาดออนไลน์และออฟไลน์และงานวิจัยที่ตอบโจทย์
ตั้งแต่การผลิตถึงการแปรรูป

ฝึกอบรมให้ความรู้ สนับสนุนอุปกรณ์แปรรูปผลผลิตให้แก่กลุ่มเกษตรกร เช่น ล้าง
เครื่องสับ หั่น บด อบด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

ส่งวัตถุดิบสมุนไพรเข้าสู่ OEM (Original Equipment Manufacturer)

ส่งเสริมและผลักดันเข้าสู่ตลาดวัตถุดิบสมุนไพร

พื้นที่ต้นแบบ 14 จังหวัดเมืองสมุนไพร และขยายสู่จังหวัดใกล้เคียงทั่วประเทศ

หลัก : กษ (กสก, ส.ป.ก, พด, สป.กษ กวก, กสส, มกอช, ปศ, สศก, สวก.)

สนับสนุน : สธ, ทส, สวทช, วช, อว, มท พณ

Stage1

(1 ปี)

พ.ศ. 2566

1. จัดทำแผนปฏิบัติการสมุนไพร

การจัดทำระบบฐานข้อมูลสมุนไพรเชื่อมโยงฐานข้อมูล

2. ระหว่างหน่วยงานใน/นอก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลิตสมุนไพรปลอดภัยให้ได้มาตรฐาน GAP หรือเกษตรอินทรีย์ ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมในการผลิต มีการปลูกแปลงใหญ่ สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจ สหกรณ์

4. ศึกษาวิจัยพันธุ์พืช การผลิต การเก็บเกี่ยว การแปรรูป

ทำข้อมูลการผลิตและการตลาดของสมุนไพรที่เป็นที่ต้องการทางสมุนไพร (วัตถุดิบ, ผลิตภัณฑ์, อาหารสัตว์)

6. สร้างภาคีเครือข่าย หาแนวร่วมกลุ่มผู้ปลูกและความร่วมมือ

7. จัดทำแผนที่ความเหมาะสมพืชสมุนไพรรายชนิดพืช

8. ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้การใช้ประโยชน์

9. อนุรักษ์พันธุ์พืชและภูมิปัญญาสมุนไพร

10. สนับสนุนตลาดอิเล็กทรอนิกส์และตลาดกลาง

Stage2

(+1 ปี)

พ.ศ. 2567

1. การจัดทำฐานข้อมูลการผลิตสมุนไพรเป้าหมายที่เป็นประโยชน์เชื่อมโยงฐานข้อมูลในและนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ส่งเสริมเกษตรกรปลูกสมุนไพร GAP หรือ เกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มพื้นที่สมุนไพรที่ได้มาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์ แปลงใหญ่ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมจัดทำแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ลดต้นทุนการผลิต

3. มีการพัฒนาต้นพันธุ์พืชสมุนไพร

4. พัฒนาระบบการแปรรูปเบื้องต้นหลังการเก็บเกี่ยวที่ได้มาตรฐาน เช่น โรงตาก โรงอบด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

5. ผลักดันให้มีการพัฒนาการตรวจวิเคราะห์สารสำคัญ

6. วิจัยและพัฒนาสมุนไพรครบวงจรโซ่อุปทาน

7. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์และเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์พืช

8. คัดเลือกสมุนไพรเด่นในจังหวัดที่ตลาดมีต้องการสูง และประชาสัมพันธ์ สร้าง Story สร้างการรับรู้การใช้ประโยชน์

9. อนุรักษ์พันธุ์พืชหายากและภูมิปัญญาสมุนไพร

10. สนับสนุนตลาดอิเล็กทรอนิกส์และตลาดกลาง

Stage2

(+3 ปี)

พ.ศ. 2568-2570

1. บูรณาการของข้อมูลในภาคส่วนต่างๆที่มีส่วนในการพัฒนาเกษตรกรรม (การตลาดมูลค่า คุณสมบัติทางยา ข้อมูลการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม) เผยแพร่ข้อมูลสมุนไพรในทุกช่องทาง

2. ส่งเสริมเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรปลูกสมุนไพร GAP หรือ เกษตรอินทรีย์ให้ได้มาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มพื้นที่สมุนไพร และพัฒนาเข้าสู่ระบบแปลงใหญ่มีการใช้เทคโนโลยี

3. สนับสนุนกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ รวมทั้งการรวมกลุ่มของวิสาหกิจที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นหรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน (คลัสเตอร์)ในระดับภาคเพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้านให้ใหญ่ขึ้น

4. ศึกษา วิจัยพันธุ์พืช ที่เป็นที่ต้องการทางสมุนไพร

5. จัดทำข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สมุนไพร

6. สร้างเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์พืชและภูมิปัญญาสมุนไพร

7. สนับสนุนตลาดอิเล็กทรอนิกส์และตลาดกลาง

8. ประชาสัมพันธ์ สร้าง Story และ Road show สมุนไพร

Road Map การขับเคลื่อนพืชสมุนไพรและพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพร ปี 2566-2570

วัตถุดิบประสมค์

- 1) เพื่อพัฒนาเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือวิสาหกิจชุมชน การปลูก ขยายพันธุ์ รวบรวมแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรเบื้องต้นที่ปลอดภัยให้เพียงพอต่อความต้องการและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อยกระดับการผลิตสมุนไพรตลอดห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรให้ได้มาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) ตลอดห่วงโซ่อุปทานให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
- 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรและแผนที่ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกพืชสมุนไพร (Land Suitability) ในพืชแต่ละชนิด
- 4) เพื่อเพิ่มพื้นที่แปลงปลูกพืชสมุนไพรปลอดภัยได้ตามมาตรฐาน
- 5) เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติการในห้องปฏิบัติการให้ได้ GLP (Good Laboratory Practice) เพื่อให้มีห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐานในการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ
- 6) เพื่อส่งเสริมให้ทีมงานวิจัยที่เป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ของสมุนไพรแต่ละตัวเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ในด้านความปลอดภัย

เป้าหมาย

1. พื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรที่ได้มาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์ 100,000 ไร่ (20,000 ไร่/ปี) กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ มีการแปรรูปสมุนไพรเบื้องต้นที่ได้มาตรฐาน 300 แห่ง (60 แห่ง/ปี)
2. ระบบฐานข้อมูลพืชสมุนไพรครบห่วงโซ่อุปทาน อย่างน้อย 1 ฐาน / ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรหายาก องค์ความรู้ และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร 1 ฐาน/ห้องปฏิบัติการที่ได้รับรอง GLP 18 กลุ่มจังหวัด 1 แห่ง/1 กลุ่มจังหวัด
3. ปริมาณวัตถุดิบสมุนไพรแปรรูปที่มีคุณภาพในจังหวัดเมืองสมุนไพร จำนวน 10 ตัน/ จังหวัด/ปี แผนที่ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับพืชสมุนไพร 40 พืช มีตลาดออนไลน์ 3 แห่ง และตลาดสมุนไพรชุมชน 76 แห่ง (1 ตลาด/ 1 จังหวัด) มีงานวิจัยที่ตอบโจทย์พืชสมุนไพรในอนาคตอย่างน้อย 200 เรื่อง (40 เรื่อง/ปี)

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
สมุนไพรที่มีความพร้อมตามห่วงโซ่การพัฒนาสมุนไพร Herbal Champions	สมุนไพรที่มีศักยภาพในการผลักดันให้เป็นสมุนไพร Herbal Champions
<ol style="list-style-type: none"> 1. ฟ้าทะลายโจร 2. ขมิ้นชัน 3. กระชายดำ* 	<ol style="list-style-type: none"> 4. กระชายขาว 5. มะขามป้อม 6. โพล* 7. กวาวเครือขาว* 8. ชิง 9. กระต้อม* 10. ว่านหางจระเข้ 11. บัวบก 12. มะระขี้นก 13. กัญชง 14. กัญชา 15. เพชรสังฆาต
3 ชนิด	12 ชนิด

*พืชสมุนไพรเฉพาะถิ่นมีเฉพาะประเทศไทย

Road Map การขับเคลื่อนพืชสมุนไพรและพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพร ปี 2566-2570

ปัจจัยนำเข้า (Input)

กระบวนการ (Process)

1. ฐานข้อมูล

- พื้นที่การผลิตสมุนไพร ชนิดพืชสมุนไพร
- ทะเบียนเกษตรกร

2. องค์ความรู้การผลิตสมุนไพร

3. เทคโนโลยีการผลิตพืชสมุนไพร คุณภาพของวัตถุดิบ และคุณภาพของผลิตภัณฑ์

4. เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการข้อมูลในเรื่องของการผลิต แหล่งที่มา มาตรฐานการผลิต สรรพคุณ วิธีใช้

5. นโยบายรัฐบาล การสนับสนุนทางนโยบายในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรไทยมีความชัดเจนอย่างยิ่งในทุกระดับ

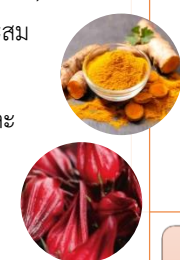
6. กฎหมาย/กฎระเบียบที่สนับสนุนหรือเป็นข้อจำกัดในการผลิต/จำหน่าย

1. การจัดการวัตถุดิบ ตามหลักเกณฑ์/เป้าหมายของตลาด

- 1.1 ยกระดับการจัดการวัตถุดิบ โดยการพัฒนาเกษตรกร ขบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์ มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการปลูกพืชสมุนไพร ได้ผลผลิตมีสารสำคัญตรงตามมาตรฐาน รวมทั้ง มีการลดต้นทุนการผลิต การวิเคราะห์พื้นที่ปลูก ดินและน้ำ ในการผลิตพืชสมุนไพรปลอดภัย ปลูกเป็นแปลงใหญ่ (Collaborative Farming) ปลูกเป็นแบบโรงเรือน Plant factory การทำเกษตรแบบแม่นยำ (Precision Agriculture) มีความปรารถนิต (Intensive Farming) แผนพัฒนาพืชสมุนไพร แผนธุรกิจ ความต้องการพืชสมุนไพรของตลาด กำไร/ไร
- 1.2 กำหนดรายการวัตถุดิบสมุนไพรที่มีความต้องการในตลาดสูง พร้อมระบุคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพรที่ต้องการ (Spec) เพื่อนำสู่กระบวนการพัฒนา ดังต่อไปนี้ ชนิด / พืชสมุนไพรที่เพาะปลูก ผลิต และส่วนที่ใช้ขยายพันธุ์อื่น ๆ การปลูก (cultivation) แหล่งปลูก (site selection) พื้นที่เหมาะสมในการปลูกพืชสมุนไพร เก็บเกี่ยว (harvest) ได้แก่ ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมที่สุด
- 1.3 ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน ได้รับการส่งเสริมการแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว ณ สถานที่ปลูก และการผลิตผลิตภัณฑ์ และสารสกัดอย่างง่ายในระดับชุมชน
- 1.4 มีข้อกำหนดมาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นของพืชสมุนไพร
- 1.5 มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลสมุนไพรให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน
- 1.6 ยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติการในห้องปฏิบัติการให้ได้ GLP (Good Laboratory Practice)
- 1.7 ยกระดับมาตรฐานการผลิตยาสมุนไพรไทยให้มีหลักเกณฑ์วิธีการผลิตที่ดีตาม GMP (Good Manufacturing Practice)

2. การส่งเสริมการแปรรูปวัตถุดิบเป็นสารสกัดหยาบในชุมชน

- 2.1 การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว (post – harvest processing)
- 2.2 การบรรจุหีบห่อขนาดใหญ่และการติดฉลาก (bulk packing and labelling)
- 2.3 การเก็บรักษาและการขนส่งวัตถุดิบสมุนไพร (storage and transportation)
- 2.4 การประกันคุณภาพ (quality assurance) การเข้าไปตรวจสอบแหล่งปลูก และอาคารแปรรูปอย่างสม่ำเสมอ

3. การตลาดและประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาดระบบตลาดกลางและตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวัตถุดิบ

ผลสัมฤทธิ์ (Achievement)

